

NORSK ETNOLOGISK GRANSKING

Emnenr. 12 Fylke: Telemark
 Tilleggsspørsmål nr. Herad: Mo
 Emne: Gamal engkultur Bygdelag: Skafi
 Oppskr. av: Odao Grimsdalen Gard: Grimsdal
 (adresse): Drammenson. 20 A ^{VII} G.nr. 59 Br.nr. 1
 Oslo.

A. Merk av om oppskrifta er etter eiga røynsle.

B. Eller om den er etter andre heimelsmenn: (ta også med alder, heimstad, yrke):

SVAR

1. Ordet eng vart nytta om mark det voss hevdegras på i molekular til skrap (villgras, serlar, finnstegge). Eng tyder soleis sjolve gras til og. ("Her skend'e engje ven")

Dyrka mark det voss eng på, vart helst kalla skree (fl. skrin). Abblage vart nytta om engi året eller ho vart sådd eller såeren abblagd. I eldre tid sådde dei ikkje engfrø, men let skrone på seg sjolve. Etter ein kyrja så til skrone, vart engi kalla kissingseng (kissingseng) eller künsleng.

Om eng i god hevd nytta ein ordet kytkeng (kytkeng)

Utslatter vart nytta om slatterager i utmarki. Elles kalla ein oftest slatt i heimelbakkane skrapelatt

Elles kalla ein og om myrslettur, storslettur, steggjelatt (?:sme finnstegge, ei - fl. - ur).

Ein kallar voss om langorolatt og skult-orolatt og, men ein nytta gjerne både

2
langtjå og sluttjå fæ á og same klille.

2) Reyding. Føi vart sliltone rúdde
med vissa millumrom. Leroy mátte all
barstoy burt. Lauvstogun var bli
meir reddi for, av di der mylla til
lauving. Desculan synti det sey at
lauvstogun gjóðle utmarki. Háv han
ikkei vart for ljúkk, so han stengde
ute ljóset, var han god for Skrapelithun
Lralt og sovore vart rúdde burt.

Lauving vart mylla i utlittmarki.

Det som var brúkket til ved, vart
lógjet heim. Anna kúist og kvás vart
brúkket eller liggjande og rotne.

Pi naturengi i heimemarki
(innsmarki) vart skære steinar
slundum rúdde burt. Men elles
la di gamle ingi star vekt på det.
Di meinte og at steinen hevdá (i: gav
nógging frá sey).

3) Nosevaksen eng. Nosen var nok
eit problem for skiffelbruket komr.

Di hadde ikkei reidskap til á fæ
gjört noko effektivt til á lyna han.

Det var vel gjóðling med oske og
naturgjóðel som best vart brútt.

Einshilde sáðe vel ut noko rúsk
til rúbbu uppi loa om váren.

4) Myr og vassjuking. Myrar og dikar
vart gjófta, helst med á kaste vitor

rünst i kring, meir spidar gjinom
 dukane. F skraphakkane vart og kasta
 veltor som skal opne (skolveitor). Ein
 finn desse veitane og i utmarki.

Vatning vart nok nytta i sam-
 band med gjøding. Ein hadde vater
 t.d. gjinom ei gjødding for å få
 heidesiget so vassamt som råd.

Eller var det ikkje nokon fast skikk.

5. Gjøding

Rærtsett frå hode (gindar, kveer)
 utover innmarki med sau, vart det frå
 gammal ikkje gjøddla på eng. Skindom
 kunde ein nytta delbund sau-gjødel, men
 ells gjødel mest all gjødel til åkrane.

Nytte av haget for dei frå heidane, so
 dei la ikkje so stor aekt på engdyking.

Gjuse omni gjødel t.d. latningjødel
 (- kassemyk) vart gjane lagt i suri-
 haugar der det var vassig.

Skureimane gav det mest av
 enghøget heime - og dei fekk heidesig
 frå åkrane.

6. Ein kalla om hevedgras der
 det var vass godt i hevd.

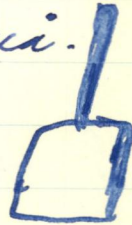
7. Heveddraget var vass seltigt for
 dei gamle. Dei sette først stik av
 hevedsiget oart best mogleg. Hesi
 vart befor og bygde oppi under
 av åker- og engmark. So smut det
 var råd, freista dei å byggja i
 bakkar og krattlunde. Heitane hadde

4
ísteiþe þe húskaplar þe gong.

Engi undir utbúsi vart of þe
kalla, ondi húsi (under húsi), og ein
hadde þe þe þeafliqaste þe þe þe þe.

Þe gjöðling av íkerreimane frá
ákrar þe og memnt frá.

8. Vart engi heva, var þe helst om
væren. Þe vart þe kógt ut í vni.
hágar og spreidd med elkár
av þe. Þe þe vart þe og þe
gjöðli vart utkærd í þe þe
hágar þe á ánterförel.

Þe þe reidkapan med þe
o. l. þe þe kome í þe í þe
siele 30 ári

9. Þe frá memnt vart þe þe
mylla þe vni og ungr, þe nalle.
þe, so marku skulde þe gjöðla.
Þe þe (þe) var gjöðling
av þe þe þe vni. Þe
þe þe (þe og þe) om nalle
og ells í mjólkeþe (þe þe var
þe og þe þe midþe).

Engi vart þe þe vni þe þe
þe med frá, men ísteiþe frá í gjöðla.
Þe þe vart og engi þe. Þe
þe ísteiþe þe var med þe þe
í þe.

10. Þe þe vni vni. Þe þe
vart þe frá þe og ungr og

ikkeje tilrådes. Liker det er det enkelte som ber mindre stykker er engi om varen er. Dei gjøderer di gjenge eller beitingi er slutt.

Skulung vert so same skana for beiting om hausting. Elles er det enkelte som der dei og legg i silo- og beitingi fullt solis hurt på seiko engleigar.

11. Kvaom "nytkarke" som ein nytta dei i baner vund gjødeklumpene og spreide dei med, kjinner ein ikkeje selege gamle reidslap dei delle bruk.

12. Væfjøs vart mykje varlege i eldre tid. Dei lag gjenge der ein kunde få herde utelatt (bakkemark). Det kunde og bli broke upp små akkar i norden. Kvar gard hadde helst eitt fjøs.

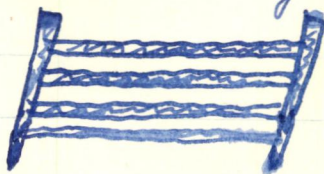
Gjodli vart helst spreidd om varen. Men det kunde nok og at ho vart spreidd om hausten.

13. Innbevingar for krøteri dei i kuile i, vart kalla kuar eller kose (ei kua, eit kose). Ein sier og quind (fl. quinder) og meiner kaset, seleg om siri innbevingar

6

Grindane varð seldur nýttur til van-
ofingdags. Þú varst fluttu samman-
kvær þey eller eller komu det
brongel. Sumu bider varð skóre
innlegningar laga. Þesse varð
nyttur so lungu det gjikk, d.v.s.
so lungu þú icki varst for blaute
eller uppkrakka.

14. Til vanley varð þröi laga so
þregindar.

Det var seldur þá Natúrengru og í
heimbakkane sumu grinduigi
varð nyttur.

So varð grinduigi nyttur þessu
til smáfeet.

Þó í selje upp grinduigi, mi inn
ha fannspett (jónsbáur) og þú
í haldar grindane samman nyttur
inn halleband. Þú varst fri laga
so vidjot, so hleed so skiltrael

15-16. Gimmer icki þú þelle.

18) Kjinner ikkje dei dette.

19) Ein myllar som for namnet bræe, (eit) (bræde), men det er serleg for småfe- og opild ei mindre innhegning.

I skodnamn kjinner ein mindre dei desse ordi

20) Støylen (støvi) vart alltid nytta til slaktemark for. Støylane vart oftast slegne kvart år. Ein måtte ha flere støylar, so ein kunde få slå for buskapen flutte inn på støylen

Buskapen låg på støylen om naktene og i dei "mjölle" (middagskveld), so støylen vart godt hevd. Og engi vart svært. Dette eng- høyet vart halde for å vera sera god (indimprakt). Dette hev segut seg å vera rett og.

På heimestøylar vart bygde fjo for kvare for 40-50 år sidan. Løtene låg i bræe. På heimestøylane sat dei med buskapen høvet og vart.

No eru heidsláttur og stöngling gjingur
svart alhenda. Þú fell þu tungpunkt
og det er ekki arleudfæll á fái þú
á slá eller á fái höget heim.
Husbandur er ofþr álmur (^{sees} om
vinterum), og hann rekkir ekki
á slá eller fái þú heim heidhöget.

Nú det gæst spreidningi so
gjöðlingi þú stöngur, sykkur þú-
stapur for á gjera det mestu. Gjöðel-
klumpur eru umdröddu og sparur
utover. Elles for gjirne újarur og
spreiddu klumpur om háskur.
Hann mykka þú ei rekkir eller áit
anna handiale (handgole)

21. Öskur kundu bli mykka þú á
gjöðle med, báde þú ein fellek frá
gjöva og samare omnane - og þú ein
fellek med á breune lauvur, þúist
og þúas.

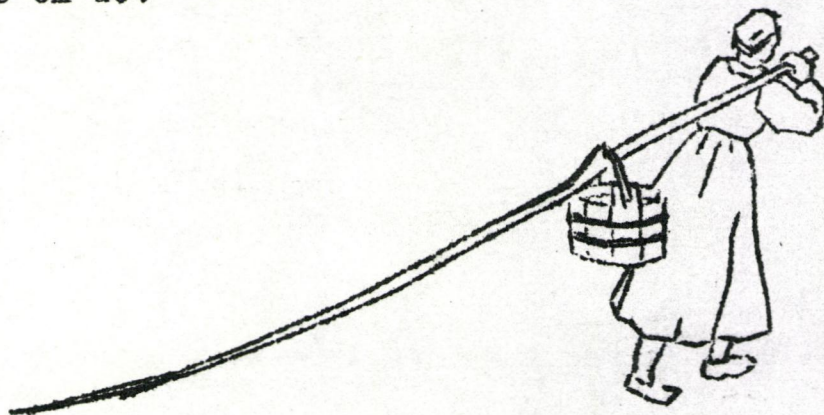
No gjung matvængi meir og meir
sær þú kulturléide. Þúre únskilde
slor no utsláttur og stöngsvallar. Stöng-
husi forþell og er mykja heit úbráðande.
Mestvirkur er slazordet i fjallbyggðum
og Tungpunktu og úlaglegu. Þúre légt þúgjast
med. Þúre úlaglegu þúgjast meir þú þúle.

NORSK ETNO OG ISK GRANSKING
ADR. NORSK FOLKEMUSEUM
BYGDØY

Ver gild og skriv svaret med blyant på same ark.

Tilleggsspørsmål til nr. 5 Vannbæring.

I Tinn i Telemark har ein for eit par mannsaldrar sidan bore vatn på ei lang stong. Ein bar den eine enden over aksla, den andre enden drog ein etter seg på marka. Taret hekk på stonga bak ryggen at den som bar (drog). Ein liten mothake på stonga gjorde at handtaket på bøtta ikkje gleid. Stonga var såpass mjuk at vatnet ikkje skvaapla over. Utanom denne opplysninga kjenner ein no denne metoden berre frå Värmland i Sverige. Det kan henda at det tidlegare har vore meir vanleg å bera vatn på denne måten. Hugsar nokon i Dykkar bygd noko om det ?

Tilleggsspørsmål til nr. 12.

Finst det noko opplysning om at ein brukar eller har bruka fiskebein og fiskehovud til brensel ?

Har ein bruka kumøkk til brensel ?

5. Kjenner allei til det.

12 — " —————

4762

NORSK ETNOLOGISK GRANSKING